МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Проблеми модернізації України

Випуск 1 (48), 2025

Київ
2025

УДК 330-339; 321.7; 159.9
М58

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 4 від 28.05.2025)

Редакційна колегія:
С. В. Храпатий (голова), д-р фіз.-мат. наук, проф.
І. А. Семенець-Орлова, д-р наук з держ. упр., проф.
Я. М. Раєвська, д-р психол. наук, проф.
С. О. Лисенко, д-р юрид. наук, проф.
А. І. Федосов, д-р мед. наук, проф.
М. І. Зубрицький, д-р. юрид. наук
О. М. Гордієнко, канд. техн. наук
В. І. Меджебель (*Чуєнко*), канд. юрид. наук
Л. М. Крива, канд. істор. наук
І. М. Капеліста (виконавчий редактор), канд. наук з держ. упр.
Є. Я. Черняк

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Міжрегіональна Академія управління персоналом.
М58 Наукові праці МАУП. Проблеми модернізації України / редкол.: С. В. Храпатий (голова) [та ін.]. Вип. 1 (48). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 686 с. Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику висвітлено матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції "Розбудова інноваційних економіки, менеджменту та освіти в умовах нової соціальної реальності" (Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 20–22 травня 2025 р.).

Наведено тези доповідей учасників науково-практичної конференції МАУП з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

Видається з 2001 року.
Періодичність: 1 раз на квартал.
Засновник: *ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом".*
УДК 330-339; 321.7; 159.9

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2025

Г. А. Дмитренко, Н. В. Головач
Людський потенціал як драйвер економічного прогресу в Україні та світі *277*

І. Ю. Дропа
Оплата праці в епоху змін: адаптація до нової соціальної реальності *280*

ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА: ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ XXI СТОЛІТТЯ

І. І. Климкова
Основні виклики вищої освіти в умовах нових соціальних реалій *284*

Вацлав Шимек
Digital communication as a factor influencing the development of social skills in the education of children and adolescents in the conditions of the new social reality *288*

Є. Іщенко
Державотворча специфіка української літератури як складова сучасної європейської гуманітаристики *293*

М. Л. Яковенко
Сучасні тенденції трансформації Інституту вищої освіти *298*

А. Д. Божков
Сучасна роль ЮНЕСКО в інтеграції Цілі сталого розвитку (SDG 4) у вищу освіту *300*

О. А. Корман
Особливості впливу позитивної психотерапії на комунікативну функцію мозку *301*

О. В. Деренко
Теоретичні підходи до регіонального економічного розвитку *304*

Н. О. Белозьорова, О. О. Блажко
Шляхи формування мотивації до навчання в учнів сучасної початкової школи *307*

Ю. О. Мєлков
Гуманістичні засади соціальної та інституційної трансформації вищої освіти *309*

А. І. Левченко, В. І. Чуєнко
Проблема захисту прав жінок на сході України *311*

І. М. Левчук, В. І. Чуєнко
Міжнародно-правовий захист біженців та проблеми реалізації їхніх прав *313*

ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА СУСПІЛЬСТВА: ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ XXI СТОЛІТТЯ

І. І. КЛИМКОВА
проф., канд. політ. наук, доцент.
Вища Школа Соціальних Наук і Безпеки (м. Лодзь, Республіка Польща)
klimkova@wsnsb.pl

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НОВИХ СОЦІАЛЬНИХ РЕАЛІЙ

У сучасному світі вища освіта залишається ключовим чинником соціального та економічного розвитку суспільства. Саме університети формують кадровий потенціал, наукову базу та інноваційне мислення, необхідні для модернізації національних економік. Однак, глобальні трансформації — від цифровізації до геополітичної нестабільності — зумовлюють низку викликів, які ставлять під сумнів ефективність традиційної моделі вищої освіти. Особливо гостро ці проблеми проявляються у країнах із нестабільною політичною та економічною ситуацією, зокрема в Україні, яка переживає наслідки війни, міграційних процесів та структурних реформ.

Світовий ринок праці зазнає одночасного тиску трьох "мегатрендів": глибокої цифровізації, зростаючої автоматизації та прискореної "зеленої" перебудови економіки. За прогнозом World Economic Forum, уже до 2030 р. глобальні технологічні та кліматичні зсуви створять близько 170 млн нових робочих місць, водночас 92 млн існуючих будуть витіснені, а 39 % нинішніх ключових навичок вимагатимуть повного оновлення — насамперед у сферах штучного інтелекту, великих даних, кібербезпеки та екологічного менеджменту [1].

Зелена трансформація сама по собі генерує новий попит на кадри: Міжнародне Енергетичне Агентство прогнозує, що лише між 2024 і 2030 роками у світі буде додано понад 5 500 ГВт відновлюваних потужностей, причому 80 % зростання припаде на сонячну енергетику, — а це означає стрімке розширення професій у галузях проектування, експлуатації та сервісу "чистих" технологій [2].

На цьому тлі бізнес очікує від університетів випускників, здатних працювати в екосистемі IT-рішень, штучного інтелекту та циркулярних моделей виробництва. Проте аналітики Deloitte застерігають: класична чотирирічна модель бакалаврату дедалі гірше встигає за темпом оновлення технологій і вимог роботодавців. Лише третина компаній вважає, що молоді фахівці реально володіють необхідними компетенціями; тому університети вимушені "розшивати" 120-кредитні програми на короткі, практико-орієнтовані модулі, розгортати прискорені "degree-in-three" траєк-

торії, впроваджувати дуальні формати та гнучкі мікрокваліфікації у партнерстві з індустрією [3]. Такий перехід до гнучких, роботодавчо-керованих програм не лише скорочує час виходу випускника на ринок, а й дозволяє швидко оновлювати зміст навчання під потреби економіки знань, уникаючи хронічного відставання між аудиторією та виробництвом.

Однією з найгостріших проблем вищої освіти сьогодні є її невідповідність динамічним вимогам сучасного ринку праці. Багато університетських програм базуються на застарілих навчальних планах, які не враховують змін у структурі економіки, технологічного прогресу та глобальної конкуренції. Це призводить до того, що випускники часто не володіють актуальними навичками, необхідними роботодавцям, а сам диплом вищої освіти не гарантує працевлаштування чи професійного успіху.

Особливо це помітно в гуманітарній та соціально-економічній сферах, де щороку випускаються тисячі фахівців, для яких фактично не існує достатньої кількості робочих місць. Натомість у сфері IT, інженерії, медичних та прикладних технічних спеціальностей спостерігається дефіцит кадрів. Університети, на жаль, не завжди оперативно реагують на ці зміни, не оновлюють освітні стандарти й не впроваджують новітні підходи до формування навчального контенту.

До того ж, відсутність системної співпраці між вищими навчальними закладами та бізнесом ускладнює процес адаптації студентів до реальних виробничих умов. У багатьох випадках практика або стажування виявляються формальними, а самі студенти не мають достатнього уявлення про специфіку роботи у своїй професійній сфері. Лише поодинокі заклади активно розвивають дуальну освіту або створюють інституційні партнерства з приватним сектором.

Також важливою проблемою є нестача уваги до розвитку так званих soft skills — комунікативних, підприємницьких, управлінських та критично-аналітичних навичок, які сьогодні не менш важливі, ніж професійна спеціалізація. Освітній процес часто зосереджений на теоретичному засвоєнні знань, а не на їхньому застосуванні на практиці, що знижує конкурентоспроможність випускників на глобальному ринку праці.

Отже, подолання розриву між освітою та потребами економіки вимагає глибокого перегляду підходів до формування навчального змісту, посилення практичної складової освіти, розвитку партнерств із роботодавцями, а також постійного моніторингу ринку праці як на національному, так і міжнародному рівнях.

За глобальним опитуванням платформи Forage, лише 41 % роботодавців вважають, що молоді фахівці справді володіють необхідними навичками; отже, 59 % роботодавців бачать прогалини у підготовці [4]. Дослідження YouScience/TestGorilla підтверджує: 40 % HR-менеджерів оцінюють випускників як “недостатньо підготовлених”, а 7 % — “повністю неготових” до сучасних виробничих процесів [5].

Однією з найболючіших проблем вищої освіти, особливо в контексті України, через наслідки війни, яка триває, є масовий відтік молоді, студентів, науковців та викладачів за кордон. Цей процес, який розпочався задовго до початку повномасштабної війни, набув особливо критичних масштабів після 2022 року. Він став прямим наслідком поєднання декількох чинників: економічної нестабільності, безпекових загроз, низького рівня фінансування освіти, а також недостатньої кількості можливостей для самореалізації в науковій і професійній сферах.

Молоді люди масово обирають навчання в університетах Польщі, Німеччини, Чехії, Канади та інших країн, приваблені не лише вищою якістю освітніх послуг, а й кращими соціальними умовами, інфраструктурою, доступом до новітніх технологій і, головне, перспективами подальшого працевлаштування. Університети цих країн

активно конкурують за українських абітурієнтів, надаючи їм стипендії, спрощені умови вступу та підтримку інтеграції.

Не менш критичною є ситуація з викладачами та дослідниками, які через низькі зарплати, нестабільні умови праці та відсутність перспектив для наукового зростання змушені шукати роботу за кордоном. Це призводить до втрати досвідчених кадрів і підриву наукового потенціалу українських вишів. Низка університетів уже зіткнулася з дефіцитом викладачів, особливо у спеціальностях технічного та природничого спрямування.

Крім того, проблема посилюється демографічними змінами — зменшенням кількості молоді внаслідок старіння населення та міграційних процесів. Це знижує конкуренцію при вступі до вишів і змушує університети знижувати вимоги до абітурієнтів, аби заповнити аудиторії, що в довгостроковій перспективі може вплинути на якість освіти.

Окрему тривогу викликає й те, що значна частина молоді, яка отримує освіту за кордоном, більше не повертається в Україну. Таким чином, держава фактично втрачає інвестиції в початкову освіту цих людей, а також потенційних фахівців, здатних зробити внесок у відновлення та розвиток країни.

Щоб зупинити цей відтік, потрібна комплексна стратегія: створення привабливих умов для навчання і роботи в Україні, модернізація освітньої інфраструктури, підвищення зарплат і стипендій, підтримка наукової діяльності, а також формування ефективної політики реінтеграції тих, хто готовий повернутися з-за кордону.

Для України трансформаційні виклики подвоюються масштабом руйнувань, яких зазнала освітня інфраструктура під час повномасштабної війни. Станом на 18 травня 2025 р. російські обстріли пошкодили 3676 закладів освіти й зруйнували повністю ще 387; загалом постраждало понад 4060 об'єктів [6]. У секторі післяшкільної й вищої освіти втрати ще відчутніші: кожен п'ятий університет і близько третьої частини науково-дослідних установ частково або повністю знищені. Аналітики швидкої оцінки збитків RDNA-3 уточнюють, що між лютим 2022 р. і груднем 2023 р. пошкоджено чи зруйновано 3583 навчальні об'єкти та 394 — остаточно втрачено; у цю цифру входять заклади професійної підготовки, фахової передвищої та вищої освіти. [7]. Це означає, що понад 150 училищ і коледжів професійної освіти вже не можуть повноцінно працювати, а десятки інших переміщені або частково евакуйовані.

Матеріальні втрати посилюються людськими: за оцінкою EUA, близько 20 % академічного й дослідницького персоналу були змушені виїхати або тимчасово покинути свої кафедри, що загрожує хронічним "витоком мізків" [7]. Університети, чию інфраструктуру пошкоджено, вимушені оперативно переходити до дистанційних чи змішаних форматів: навіть наприкінці 2024 р. лише 57 % шкіл і ВНЗ могли проводити заняття повністю очно, бо для цього потрібні укриття, якими сьогодні обладнано 80 % установ [8]. Такий масовий перехід в онлайн пришвидшив цифровізацію: з 2023 р. запускаються ініціативи DigiUni та EU4Skills, що створюють віддалені лабораторії, магістерські програми з data-science і короткі мікрокваліфікації з підприємницьких та "зелених" компетенцій, затребуваних на європейському ринку праці [7].

Аналіз сучасного стану вищої освіти свідчить про наявність низки системних проблем, що значною мірою стримують її розвиток і знижують ефективність як на національному, так і на глобальному рівні.

Зберігається суттєве відставання змісту освітніх програм від динаміки змін на ринку праці. Технологічні зрушення, цифровізація та трансформація економіки вимагають нових підходів, тоді як традиційні освітні моделі не завжди встигають адаптуватися до цих змін.

Спостерігається дефіцит фінансування та неефективність його розподілу. Відсутність сталої підтримки з боку держави, недостатня автономія університетів і непрозорі механізми управління ресурсами створюють умови для занепаду матеріально-технічної бази та зниження мотивації викладацького складу.

Система забезпечення якості освіти часто не відповідає сучасним викликам. Формальний підхід до акредитації, недостатній рівень практичної підготовки, старіння професорсько-викладацького складу та відтік молодих фахівців зменшують конкурентоспроможність українських випускників.

Проблеми доступності освіти залишаються актуальними. Соціально-економічна нерівність, низький рівень інклюзивності, цифровий розрив і нерівномірність освітніх можливостей між регіонами створюють бар'єри для реалізації права на освіту.

Крім того, для України ці проблеми посилюються наслідками війни: руйнація навчальної інфраструктури, масова міграція студентів і викладачів, необхідність швидкої адаптації до дистанційного навчання — усе це потребує переосмислення місця й ролі вищої освіти в післявоєнному відновленні держави.

Загалом, сучасна система вищої освіти стикається з викликами, які вимагають не лише технічних змін, а й глибоких концептуальних реформ — орієнтованих на гнучкість, інноваційність і стійкість до зовнішніх криз.

Джерела

1. Стаття "Future of Jobs Report 2025: The jobs of the future – and the skills you need to get them", https://www.weforum.org/stories/2025/01/future-of-jobs-report-2025-jobs-of-the-future-and-the-skills-you-need-to-get-them/
2. Стаття "Massive global growth of renewables to 2030 is set to match entire power capacity of major economies today, moving world closer to tripling goal", https://www.iea.org/news/massive-global-growth-of-renewables-to-2030-is-set-to-match-entire-power-capacity-of-major-economies-today-moving-world-closer-to-tripling-goal
3. Стаття "2025 Higher Education Trends" https://www2.deloitte.com/content/dam/insights/articles/us188123_cgi_higher-ed-trends/DI_CGI-Higher-ed-trends.pdf
4. Tom Brunskill, "Mind the Gap: Why Students Think They're Ready for Work—but Employers Disagree" https://seramount.com/articles/mind-the-gap-why-students-think-theyre-ready-for-work-but-employers-disagree/
5. Стаття "Are graduates career-ready? 40% of employers don't think so. What's going on?" https://www.testgorilla.com/blog/entry-level-talent-pipelines/
6. Стаття, https://saveschools.in.ua/
7. *Ivanka Popović*, "There is a road ahead for Ukraine's universities" 24.02.2025, https://www.eua.eu/our-work/expert-voices/there-is-a-road-ahead-for-ukraines-universities.html
8. Стаття "Third rapid damage and Needs Assessment" https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-02/un_ua_rdna3_report_eng.pdf